

TÜRKİYE'DE KORUMA PROGRAMLARININ TARİHİ VE MİLLİ PARKLARLA İLGİLİ GÜNCEL GELİŞMELER

KAMURAN GÜÇLÜ^{1*} FARİS KARAHAN²

¹Prof.Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antakya
²Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi/Ziraat Fakültesi/Peyzaj Mimarlığı Bölümü 25240 Erzurum
kguclu@mku.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma Türkiye'de doğa koruma programlarının tarihsel gelişimini ve milli parkların geçmiş ve günümüzdeki durumunu özetlemektedir. Çalışma Türkiye'deki biyolojik çeşitlilik kaynaklarını, biyolojik çeşitliliğin ulusal ve uluslar arası düzeyde önemini, doğal kaynaklar üzerinde baskı yaratan unsurları, doğa korumada yasal gelişmeleri, koruma programlarının kurumsal gelişimini, uluslararası anlaşmalara Türkiye'nin katılımını ve doğa koruma konusunda gerçekleştirilen ulusal konferans ve toplantıları değerlendirmektedir. Son olarak milli parklarla ilgili gelişmeler ve mevcut durumları tartışılmıştır. Bununla birlikte son 2 yıl içerisindeki gelişmeler değerlendirilerek konu güncel tutulmaya çalışılmıştır. Diğer yandan bu yayın doğa koruma konusunda sivil bir girişim olan Doğa Derneği Yeşil Atlas Dergisi'nin 2004 Anadolu Raporu'nda ve Smithsonian Ulusal Doğa Tarihi Müzesi ise aylık haber bülteninde doğa koruma konusundaki gelişmeler listesine almıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Koruma Programları, Biyolojik Kaynaklar, Milli Parklar, Güncel Gelişmeler

THE HISTORY OF CONSERVATION PROGRAMS AND ACTUAL DEVELOPMENTS CONNECTED WITH NATIONAL PARKS IN TURKEY

ABSTRACT

This study summarizes historical developments of nature conservation programs and past and current case of the national parks in Turkey. As a short communication, we evaluate biological diversity resources, the importance of biodiversity both national and international, anthropogenic pressures on natural resources, legal developments on nature conservation, governmental developments of conservation programs, participation to the international agreements, national and international conferences and meetings. Lastly, developments and current case related to national parks. This publication was listed as important developments based on nature conservation in both 2004 Anatolian Report of Journal of Yeşil Atlas (Anonymous, 2004a) by Nongovernmental Turkish Nature Foundation and in Biological Conservation Newsletter (Anonymous, 2004b) by National Museum of Natural History.

Keywords: Nature Conservation Programs, Biological Resources, National Parks, Current Developments

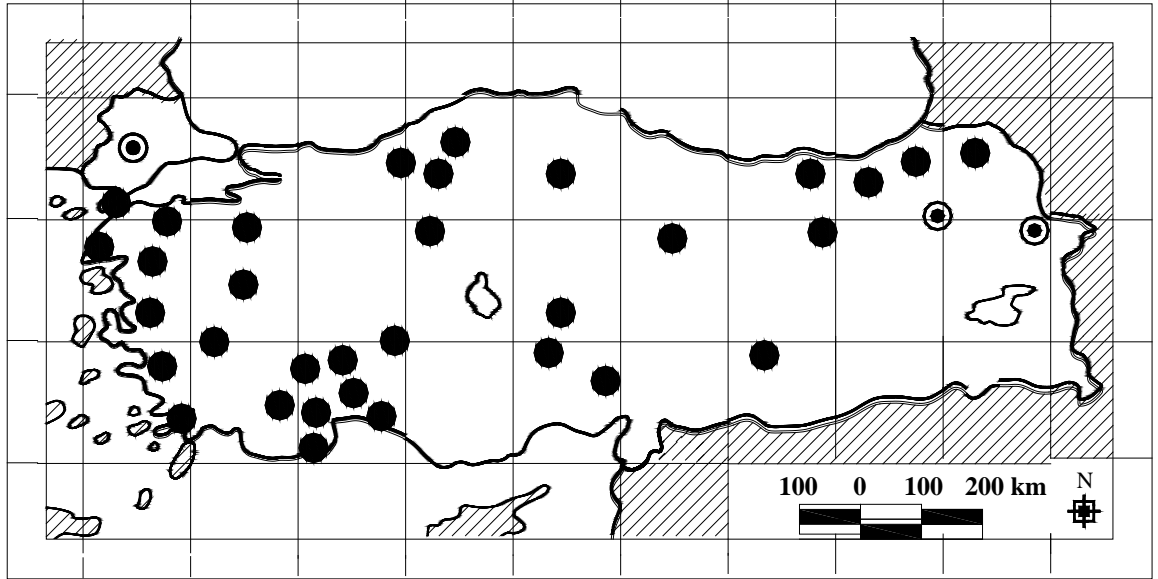
GİRİŞ

Poster sunumların tam metinleri ile ilgili olarak sayfa sınırlamasından dolayı, "Türkiye'deki biyolojik çeşitlilik kaynaklarını, biyolojik çeşitliliğin ulusal ve uluslar arası düzeyde önemini, doğal kaynaklar üzerinde baskı yaratan unsurları, doğa korumada yasal gelişmeleri, koruma programlarının kurumsal gelişimini, uluslararası anlaşmalara Türkiye'nin katılımını ve doğa koruma konusunda gerçekleştirilen ulusal konferans ve toplantıları" konusunda Güçlü ve Karahan (2004) tarafından Türkiye'de doğa koruma programlarının tarihi geçmişi ve milli parklar konu makaleye başvurulmasının yerinde olacağı düşünülmüştür.

BULGULAR

Bu çalışmada adı geçen makalenin yayına kabulünden sonra meydana gelen bazı değişikliklere yer verilmiştir. 59. Hükümetin, bakanlıkların birleştirilmesiyle ilgili uygulamalarından önce ülkemizde doğa koruma programları ile ilgili yönetim ve organizasyonlar, Orman Bakanlığı, Çevre Bakanlığı ve Kültür Bakanlığının görev alanına girmekteydi. Bakanlar Kurulu'nun, 8.5.2003 tarih ve 25102 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 1.5.2003 tarih ve 4856 sayılı kararıyla Orman Bakanlığı ile Çevre Bakanlığının Çevre ve Orman Bakanlığı adı altında, 29.4.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 16.4.2003 tarih ve 4848 sayılı kararıyla da Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığının Kültür ve Turizm Bakanlığı adı altında birleştirilmiştir (Tırıl, 2003). 2003 Mayıs'tan sonra milli park sayısı 33'ten 36'ya yükselmiştir.

Bugüne kadar ilan edilen milli parklar ile ilgili genel dağılım haritası Şekil 1'de ve bunlarla ilgili açıklamalar ise Çizelge 1'de verilmiştir.

- İlan yılı 2004'ten önce olan milli parklar
- ⊙ İlan yılı 2004 ve sonrası olan milli parklar

Şekil 1. Türkiye'de milli parkların dağılımı haritası

Milli Parkın Adı	Yeri	Milli Parkın Adı	Yeri
1. Ağrı Dağı	Ağrı ve Iğdır	19. Kaz Dağları	Balıkesir
2. Aladağlar	Niğde	20. Kovada Gölü	Isparta
3. Altınbeşik Mağarası	Antalya	21. Kuş Gölü	Balıkesir
4. Altındere Vadisi	Trabzon	22. Küre Dağları	Kastamonu
5. Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Afyon	23. Kızılcahamam-Soğuksu	Ankara
6. Beydağları	Antalya	24. Kızıldağ	Isparta
7. Beyşehir Gölü	Konya	25. Köprülü Kanyon	Antalya
8. Boğazköy - Alacahöyük	Çorum	26. Marmaris	Muğla
9. Dilek Yarımadası ve Menderes Deltası	Aydın	27. Munzur Vadisi	Tunceli
10. Gala Gölü	Edirne	28. Nemrut Dağı	Adıyaman
11. Gelibolu Yarımadası	Çanakkale	29. Saklıkent	Muğla
12. Göreme Tarihi Milli Parkı	Nevşehir	30. Sarıkamış Allahüekber Dağları	Erzurum ve Kars
13. Hatilla Vadisi	Artvin	31. Spil Dağı	Manisa
14. Honaz Dağı	Denizli	32. Termessos-Güllük Dağı	Antalya
15. Ilgaz Dağları	Kastamonu	33. Troya Tarihi Milli Parkı	Çanakkale
16. Kaçkar Dağları	Rize	34. Uludağ	Bursa
17. Karagöl - Sahara	Artvin	35. Yedigöller	Bolu
18. Karatepe - Aslantaş	Adana	36. Yozgat Camlığı	Yozgat

Çizelge 1. Ülkemizde bulunan milli parklar (Anonymous, 2004c, Anonymous, 2004d, Güçlü ve Karahan, 2004, Anonymous, 2005).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye koruma alanlarının alansal büyüklüğü yönünden uluslararası %10 standardını yakalama yönünde önemli adımlar atmıştır. Güncel olarak koruma alanları ülke yüzölçümünün neredeyse %7'sini oluşturmaktadır. Diğer taraftan koruma alanlarının bölgesel dağılımında da her coğrafi bölgenin kendine özgü yapısı değerlendirildiğinde eşitsizlikler görülmektedir. Bununla birlikte

2004 ve sonrasında Marmara Bölgesi'nin Trakya bölümünde ilk kez, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise Munzur Dağları Milli Parkı'ndan sonra Sarıkamış–Allahuekber ve Ağrı Dağı Milli Parkları'nın ilanı koruma programlarının alansal gelişimi açısından önemli olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'de koruma programlarının niteliği konusunda önemli çekinceler bulunmaktadır. Koruma alanlarının turizm, yerleşim ve ulaşım altyapıları, katı atıklar belirgin olmak üzere çeşitli hijyenik, ekolojik çevre sorunları ile karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Bu sorunların çözümünde, ulusal ve uluslararası projelerden yararlanılarak koruma alanlarını kullanan ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi bu alanların geleceğini kurtarmak adına değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Anonymous, 2004a. 2004 Anadolu Raporu [Türkiye'de doğa koruma programlarının geçmişi ve milli parklar konulu makale yayınlandı]. Yeşil Atlas Dergisi 7: 122.
- Anonymous, 2004b. Current Literature [Guclu, K., and Karahan, F. 2004. A review: the history of conservation programs and development of the national parks concept in Turkey. *Biodivers. Conserv.* 13(7):1373–1390]. Smithsonian National Museum of Natural History, Plant Conservation Unit, Department of Botany, Biological Conservation Newsletter 235: 4.
- Anonymous, 2004c. Erzurum ve Kars İlleri Sınırları İçerisinde Bulunan, Sarıkamış Ormanları ile Allahüekber Dağlarını Kapsayan Alanın "Sarıkamış Allahüekber Dağları Millî Parkı" Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar. 19.10.2004 Tarih ve 25618 Nolu Resmi Gazete.
- Anonymous, 2004d. Ağrı ve Iğdır İlleri Sınırları İçerisinde Bulunan Büyük Ağrı Dağı ile Küçük Ağrı Dağını Kapsayan Alanın "Ağrı Dağı Millî Parkı" Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar. 17.11.2004 Tarih ve 25643 Nolu Resmi Gazete.
- Anonymous, 2005. Edirne İli Sınırları İçerisinde Bulunan Gala ve Pamuklu Göllerini Kapsayan Alanın Gala Gölü Milli Parkı Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar (2005/8547). 05.03.2005 Tarih ve 25746 Nolu Resmi Gazete.
- Güclü, K., Karahan, F., 2004. A review: the history of conservation programs and development of the national parks concept in Turkey. *Biodiversity and Conservation* 13: 1373–1390.
- Tırıl, A., 2003. Türkiye'de Doğa Koruma Araçları ve Uygulamaları. *Kırsal Çevre Yılığ*, 2003: 50–63.